

Skogliga impediment

– rättsliga styrkor och svagheter

Per Hansson

2019
Uppsats, 15 hp
Juridiska institutionen
Magisterprogrammet Mark- och miljö rätt, 60 hp

Förkortningar

FTL	Fastighetstaxeringslag (1979:1152)
HD	Högsta domstolen
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen (fd Regeringsrätten)
MB	Miljöbalk (1998:808)
MÖD	Mark- och miljööverdomstolen (fd Miljööverdomstolen)
NV	Naturvårdsverket
SKS	Skogsstyrelsen (tillsynsmyndighet av skogsmark och skogsbruk)
SVF	Skogsvårdsförordning (1993:1096)
SVL	Skogsvårdslag (1979:429)

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Ämnesvalet aktualiserades under en exkursion med Björn Elfving, professor i skogsproduktion. Jag hade lovat att förevisa honom några av Holmöarnas tallar inför hans kartläggning av kvarvarande jättetallar i Övre Norrland¹. Den största tallens omkrets var 298 cm och åldern minst 380 år. Det betyder att tallen grodde, på en vindpinad skärgårdskobbe, i början på 1600-talet. Kanske rent av 1634, då Sveriges riksdag antog Oxenstiernas regeringsform² med det första myndighetsreglementet? Och då hela Norrland, inklusive Lappland, styrdes från länsresidenset i Hudiksvall. Jag framförde oro över att området inte åtnjuter formellt naturskydd och att tallarna därför löpte risk att avverkas. Prof. Elfving framförde förhoppningen att denna, glest bevuxna höjdrygg med urskogstallar, ”*möjligen såsom impediment [kan] betraktas som skyddat mot avverkning*”. Frågan om impedimentens juridiska och praktiska betydelse hade grott³.

1.2 Syfte

I föreliggande uppsats görs en kortfattad rättsutredning av begreppet skogliga impediment som det framställs i skogsvårdslag (1979:429) – SVL. Särskilt fokus läggs på att utröna naturskyddets styrka, motsatsvis avverknings- och åtgärdsförbudet lagstadgat i 13a § SVL. Hur skyddade är egentligen de skogsavdelningar som skogsägaren klassificerat som impediment i sin skogsbruksplan? Vilka myndigheter har vetskap om impedimentens geografiska läge? Påverkas avverkningskyddet för impediment måhända av utbrytningen av reglerna från 30 § till en ny 13a § SVL? Vidare genomsöks rättskällorna utifrån vilken betydelse inelade skogliga impediment tillmäts för biologisk mångfald.

1.3 Metod och material

I rättsutredningen ordnas källorna enligt; EU-rätt, lag, förordning, föreskrift, förarbete, praxis, doktrin samt myndighets allmänna råd. Utredningen görs utifrån 13a § SVL och dess tillkomst genom Lag 2010:930 om ändring i skogsvårdslagen (1979:429). Med anledning av tillkomsten av en ny 13a § berörs kort skogsägares hänsyn till natur- och kulturmiljövård reglerat i 30 § SVL. Vidare analyseras förarbetet⁴ till 2010 års SVL, samt några föregående propositioner.

---

¹ Elfving, 2018.

² Henriksson, 1963, s. 440-445.

³ Vid senare kontroll visade det sig att ett 760 hektar stort område runt urskogstallarna är utpekade som riksintresse för energiproduktion enligt 3 kap. 8 § MB.

⁴ Prop. 2009/10:201, s. 14-86.

Prejudicerande domar i MÖD, HFD, HD som tar upp aktuellt begrepp, söks med orden ”impediment” och ”skogsvårdslag/SVL” i KARNOV⁵ och med ”forest impediment” i EU-Lex⁶.

2 Rättsutredning av skogliga impediment

2.1 Definitioner

Ordet impediment betyder ekonomiskt onyttig mark⁷ och har använts åtminstone sedan avvittningen i lappmarkerna med stöd av stadga (1873:26) om avvittning i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Som impedimentens motsats avgränsas i 2 § SVL produktiv skogsmark såsom ”skogsmark som enligt vedertagna bedömningsgrunder kan producera i genomsnitt minst en kubikmeter virke per hektar och år”. Det vidare begreppet skogsmark förklaras som ”sammanhängande område där träden har en höjd av mer än fem meter och där träd har en kronslutenhet av mer än tio procent eller har förutsättningar att nå denna höjd och kronslutenhet utan produktionshöjande åtgärder”. Betydelsen uppdaterades 2009 för att överensstämja med FAO:s⁸ skogsdefinitioner, som används internationellt⁹. Därefter ger SVL den juridiska innebörden av skogligt impediment som ”improduktiv skogsmark och träd- och buskmark”. Skogliga impediment är alltså planlagda skogsavdelningar där virkestillväxten inte når upp till en kubikmeter per år och hektar. Efter implementeringen av FAO:s definition, ingår i impediment även ”träd- och buskmark” eller ”mark inom ett sammanhängande område som inte är skogsmark ... och som uppfyller minst ett av följande kriterier.

1. Träden har en höjd av mer än fem meter och en kronslutenhet av mer än fem procent.
2. Den sammanlagda täckningen av träd och buskar högre än 0,5 meter är minst tio procent.
3. Förutsättningarna finns att nå gränsvärdena i 1 eller 2 utan produktionshöjande åtgärder.”

Från och med år 2009 ges begreppet skogligt impediment samma definition¹⁰ i fastighetstaxeringslag (1979:1152) – FTL – som i SVL. Då ersattes nämligen begreppet skogsimpediment med skogligt impediment varvid definitionen integrerades med ändringar i SVL genom lag (2009:1407) om ändring i fastighetstaxeringslagen (1979:1152).

---

⁵ KARNOV [<https://pro.karnovgroup.se>]

⁶ EU-Lex [<https://eur-lex.europa.eu>]

⁷ SAOB, 2019 (online).

⁸ Food and Agriculture Organization inom FN

⁹ Öhman, 2017a

¹⁰ Nilsson, 2018

2.2 Statistik

Sveriges drygt 330 000¹¹ skogsägare har rätt att bedriva skogsbruk på de delar av fastigheten som klassas som produktiv skogsmark enligt 2 § SVL. För ökad ämnesförståelse kan en numerisk presentation av vårt boreala land sannolikt vara nyttig för läsaren. Enligt officiell statistik¹² har Sverige 28,3 miljoner hektar skogsmark, varav 23,6 miljoner hektar är produktiv skogsmark. Detta gör oss till det största skogslandet inom EU. Med en enkel subtraktion räknas 4,7 miljoner hektar (17 %) fram som skogliga impediment. Ett annat tillvägagångssätt är att ta hjälp av fastighetstaxeringar. Skogsägare ska nämligen redovisa areal och värde på sina skogliga impediment enligt 5 kap. 7 § p. 6 FTL. Med detta mått framgår att arealen skogliga impediment ökat från 6,2 miljoner hektar 1998 till 7,1 miljoner hektar 2017 och att staten står för störst ökning¹³. En följd av FAO:s skogsmarksdefinition – då mycket stora arealer svenska fjällbjörkskogar numera ingår. Utöver detta finns en stor mängd små (<0,5 hektar) skogliga impediment eftersom skogsägaren, enligt 20 kap. 5 § FTL, inte behöver redovisa dessa.

2.3 Impedimenten i europeisk och svensk skogsvårdslagstiftning

Under den korta tid som stått till buds för denna uppsats, har jag inte funnit någon relevant EU-förordning, anknyttande till begreppet skogliga impediment. En sökning med orden ”forest impediment” i EU-Lex¹⁴ gav endast handels- och klimatrelaterade träffar.

Beträffande svensk rätt tog, så vitt jag kunnat utröna, lagstiftarens tankar om skogliga impediment först fart genom prop. 1990/91¹⁵. Här föreslogs ett lagstadgat avverkningsförbud av impediment belägna fjällnära eller i svårföryngrade områden, trots att vissa remissinstanser invände att gränsdragningar skulle blir svåra. Lagstiftningsarbetet resulterade i ett generellt avverkningsförbud på impediment genom 30 § i 1994 års SVL (SFS 1993:553). Impedimentens avverkningskydd lättades genom 18 § skogsvårdsförordning (1993:1096) vid förändrad markanvändning.

I ett betänkande¹⁶ till den s. k. gränsskogsutredningen föreslogs 2009 en ny paragraf, vars första stycke senare antogs och nu gäller som 13a § SVL (SFS 2010:930). En omfattande utredning av SVL 2017¹⁷, initierad bland annat med anledning av Århuskonventionen och

---

¹¹ SkogsSverige, 2019 (online)

¹² SCB, 2017, s. 30-37.

¹³ SCB, 2019 (online).

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/>

¹⁵ Prop. 1990/91:3, s. 64-66

¹⁶ SOU 2009:30, s. 18 ff.

¹⁷ SOU 2017:81, s. 193-194.

Änok-fallet¹⁸, föreslog, för första gången, kriminalisering av brott mot avverkningsförbudet av skogliga impediment. Utredaren rekommenderade följande lagtext ”[d]en som uppsåtligen eller av oaktsamhet genom avverkning bryter mot 13 a § första stycket ska kunna dömas till böter eller fängelse enligt 38§.” Man utvecklar grunderna enligt följande; ”Förbudet mot avverkning på skogliga impediment avser en situation som är svår att rätta till i efterhand och där förutsättningarna för nykriminalisering torde vara uppfyllda. Detta särskilt med beaktande av de konsekvenser en avverkning på impediment kan få ur ett miljöperspektiv”. Den i utredningen föreslagna nykriminaliseringen antogs inte, och sedan dess har inte, så vitt jag kunnat finna, några nya propositioner lagts i ämnet, så påföljder för brott mot såväl 13a § som 30 § SVL saknas ännu.

SKS har inte angett några särskilda föreskrifter om skogliga impediment men väl följande allmänna råd; ”Naturmiljöns karaktär förändras vanligen om de grövre träden avverkas”¹⁹. Vidare, till 14 § SVL, om avverkningsanmälan, ger SKS allmänna rådet att rita in impediment på en karta och till 18a § SVL om avverkningsrestriktioner i fjällnära skog ges rådet ”Mellan två hyggen inom en brukningsenhet bör det finnas skog som utgör minst en behandlingsenhet eller ett större skogklätt impediment.” Även i anslutning till den allmänna hänsynsparagrafen 30 § SVL nämns impediment i SKS:s allmänna råd, nu som ett sätt att öka trädslagsblandningen²⁰ eller som reduktion av kalytan vid angränsade föryngringsavverkningar²¹.

När SKS och NV nyligen gemensamt reviderade strategin för skydd av skog²² nämner man impediment från synvinkeln att ”[o]m ett område har en stor andel impediment eller lågproduktiv skog, vägs detta in så att området prioriteras lägre för formellt skydd” samt ”[o]mråden som har höga skogsbiologiska värden men som i praktiken är svåra, eller inte så lönsamma, att avverka är ofta lämpliga att bevara genom frivilliga avsättningar.” Man verkar förlita sig på att avverkningsskyddet är starkt och menar att ”[d]etta arbetssätt bidrar till en samordning av det formella skyddet och de frivilliga avsättningarna för att totalt sett skydda så värdefull skog som möjligt inom etappmålet.” Att man ändå är medveten om bristerna i 13a § SVL återspeglas i formuleringar angående etappmålsfördelning²³ ”...en viss andel av den skyddade skogsmarken består av impediment. Detta beror på att vissa arealer improduktiv skog har höga naturvärden och är i behov av ett starkare skydd än de generella begränsningar

---

¹⁸ HFD, 2014 ref 8.

¹⁹ SKS, 2017, s. 31.

²⁰ *ibid.*, s. 59.

²¹ *ibid.*, s. 61.

²² NV/SKS, 2017, s. 44.

²³ *ibid.*, s. 52.

som ges av 13 a § skogsvårdslagen. Till stor del beror det också på att avgränsningen av naturreservat och naturvårdsavtal – till mindre del biotopskyddsområden – görs med praktiska utgångspunkter, vilket innebär att impediment inkluderas i den utsträckning som bedöms lämplig.” Att tillsynsmyndigheterna, till syvende och sist, ändå har höga förväntningar på att impedimenten bidrar till bevarandet av biologisk mångfald, framgår av skrivningar i ytterligare ett regeringsuppdrag²⁴ (min understrykning); ”Strategin styr redan mot att prioritera skydd i värdeetrakter ... vilket bör vara ett viktigt bidrag när det gäller det formella skyddets roll i grön infrastruktur (tillsammans med övriga delar: frivilliga avsättningar, miljöhänsyn, impediment mm).”

2.4 Prejudikat och praxis

Endast sju MÖD-domar matchade sökbilden, men ingen avsåg avverkningsförbudet i 13a § SVL. En dom²⁵ konstaterade indirekt att avverkning inte får göras ”på s.k. tekniska eller ekonomiska impediment eller av skog som inte kan avverkas på grund av olika hänsynsregler.” Fyra HD-domar påträffades men inte någon som berörde frågan utifrån uppsatsens syften. Inte heller återfanns några domar med anknytning till avverkning av impediment i varken HFD eller underinstanser.

3 Analys

Studierna av rättskällorna och berörda tillsynsmyndigheters utredningar, leder mig till slutsatsen att rättsläget, trots att begreppet impediment infördes i SVL redan 1994, är relativt oklart eller, i vart fall, komplext. Vidare framhåller jag avsaknaden av rättsliga påföljder för brott mot aktuellt lagrum i SVL. Stort utrymme ägnades också åt dessa aspekter i en sentida omfattande rättsutredning av SVL²⁶. Så vitt jag har upptäckt, har den rättsliga statusen av avverkningskyddet för impediment påverkats av utbrytningen av reglerna från 30 § till en ny 13a § SVL.

Inga officiella skrivningar tyder på någon medvetenhet om tillsynssvårigheter av ett topografiskt så oklart fenomen, som skogliga impediment onekligen är. Enligt 34 § SVL har SKS, som tillsynsmyndighet, rätt att begära ut de underlag som behövs för genomförandet av tillsynen, vilket i praktiken reduceras till en så kallad skogsbruksplan²⁷ eller motsvarande.

---

²⁴ NV/SKS, 2017, s. 14.

²⁵ MÖD 2007:13

²⁶ SOU 2017:81, s. 159–207.

²⁷ Öhman, 2017b.

Jag har vidare svårt att se att kännedomen om impedimenten ökade när kravet på skogsbruksplan slopades från och med 1994 års SVL²⁸. Efterföljande skogs- och miljöredovisning (SMÖR) – sammanställning av uppgifter om nödvändiga skogsvårdsåtgärder, möjliga avverkningar samt särskilda natur- och kulturvärden – infördes 1998²⁹, men är borta sedan 2009³⁰. Som jag förstått en tjänsteman, får SKS inte lagra ens de gamla skogsbruksplaner, med indelade impediment, som deras egna skogsvårdskonsulenter gjort på uppdrag.

Därtill reagerade jag på de skenbart detaljerade arealuppgifterna – men varierande från år till år – som ger intryck av att myndigheterna har god lägeskontroll. Många glömmer till exempel att även riksskogstaxeringens arealuppgifter om impedimenten bygger på ett, visserligen stort och vetenskapligt robust, men ändå ett stickprov ute i skogsmarkerna. Precis som utredarna gjorde 2017³¹ bedömer jag att den dominerande rättsliga svårigheten med 13 a § SVL är osäkerheten kring de skogliga impedimentens geografiska gränser. Min tolkning av läget är att ingen annan än möjligen den särskilt kunnige eller engagerade enskilde skogsägaren, medveten om var i terrängen gränserna för impedimenten går. Modern satellit- eller flygbildstolkning skulle visserligen kunna användas för att råda bot på gränsproblemet, men för tillfället verkar både SKS och NV hysa en förhoppning om att markägarna – åtminstone utan externa påtryckningar³² – avhåller sig från avverkning av impedimenten.

Kan då de juridiska oklarheterna kring impedimenten vara ett problem? Åtminstone utifrån egna iakttagelser från de sällan besökta landhöjningsurskogarna på Holmöarna, är jag förvissad om att stora naturvärden återstår att upptäckas här och i andra likvärdiga impedimentområden. Kanske kunde samhällets kostnader för att bevara biologisk mångfald i våra skogar reduceras genom att närmare undersöka impedimentskogar? I SKS handledning för inventering av nyckelbiotoper³³ fokuseras nu på produktiv skogsmark.

Skogsindustrierna³⁴ för ibland fram åsikten att "[d]essa områden är enligt skogsvårdslagen undantagna skogsbruk och har betydelse för den gröna infrastrukturen, den biologiska mångfalden och andra ekosystemtjänster." Volontära naturvårdsorganisationer räknar emellertid inte in impedimenten i skyddad skog. Kanske kan denna uppsats bidra till ökad samsyn rörande impediment-begreppet? Det skulle på sikt förhoppningsvis gynna alla skogslevande organismer, inklusive skogsägande människor.

---

²⁸ Prop. 1992/93:226 s. 71.

²⁹ Prop. 1997/98:158 s. 30.

³⁰ Prop. 2007/08:108 s. 1.

³¹ SOU 2017:81, s. 193-194.

³² Text i samband med vindkraftsprojekt – se not 3.

³³ SKS, 2014.

³⁴ Skogsindustrierna, 2019 (online)

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Regeringens propositioner

- Prop. 1990/01:3 Om skogsbruket i fjällnära skog s. 64-66.
Prop. 1992/93:226 Om en ny skogspolitik s. 71.
Prop. 1997/98:158 Uppföljning av skogspolitiken s. 30.
Prop. 2007/08:108 En skogspolitik i takt med tiden s. 1.
Prop. 2009/10:201 Gränser i skog s. 14-86.

Statens offentliga utredningar

- SOU 2009:30 Skog utan gräns? Betänkande av gränsskogsutredningen. Risinger, Björn.
SOU 2017:81 Rättslig översyn av skogsvårdslagstiftningen. Betänkande av Utredningen om en rättslig översyn av skogsvårdslagstiftningen. Von Arnold, Fredrik (red).

Rättspraxis

- MÖD 2007:13
HFD 2014 ref 8

Litteratur

- Henriksson, Alf, Svensk historia, Band I. Bonniers, Stockholm, 1963.
Michanek, Gabriel & Zetterberg, Charlotta, Den svenska miljörätten, uppl. 4, Uppsala, Iustus 2017
Eggers, Jeannette; Lämås, Tomas; Lind, Torgny; et al. Factors Influencing the Choice of Management Strategy among Small-Scale Private Forest Owners in Sweden. Forests 5: 1695-1716, 2014.

Övriga källor

- Elfving, Björn 2018. Några stortallar och märkestallar i övre Norrland. Institutionen för skogens ekologi och skötsel, SLU (Sveriges lantbruksuniversitet).
NV/SKS 2017. Nationell strategi för formellt skydd av skog s. 44
Nilsson, Eveline 2019 – skogliga impediment
https://pro.karnovgroup.se/document/528183/1#SFS1979-1152_N33 hämtad 2019-01-04.
Skogsindustrierna 2019 (online). Frivilligt avsatt och skyddad skog
[\[https://www.skogsindustrierna.se/skogsindustrin/hallbarhet/hallbart-skogsbruk/frivilligt-avsatt-skog\]](https://www.skogsindustrierna.se/skogsindustrin/hallbarhet/hallbart-skogsbruk/frivilligt-avsatt-skog) hämtad 2019-01-06.
Skogsstatistisk årsbok 2014. Sveriges officiella statistik (publicerad sept. 2014).
SkogsSverige – vem äger Sveriges skogar [<https://www.skogssverige.se/skog/fakta-om-skog/vem-ager-sveriges-skogar>] hämtad 2019-01-04.
SKS 2014. Handbok för inventering av nyckelbiotoper. Skogsstyrelsen, Jönköping.
SKS 2017. Skogsvårdslagstiftningen Gällande regler 1 april 2017 ISBN 978-91-87535-10-9.
[\[https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/lag-och-tillsyn/skogsvardslagen/skogsvardslagstiftning-2017.pdf\]](https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/lag-och-tillsyn/skogsvardslagen/skogsvardslagstiftning-2017.pdf) hämtad 2018-12-09.
SCB 2017. Skyddad natur 2017. Statistiskt Meddelande (publicerat 2018-05-23) s. 30-37.
[\[https://www.scb.se/contentassets/e419dfae78ef4162a2b4b2c4bd4ef4e4/mi0603_2017a01_sm_mi41sm1801.pdf\]](https://www.scb.se/contentassets/e419dfae78ef4162a2b4b2c4bd4ef4e4/mi0603_2017a01_sm_mi41sm1801.pdf) hämtad 2019-01-06.
SCB 2019. Areal för olika ägoslag 1998– 2015
[\[http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BO_BO0601_BO0601E/ArealAgoslagLantN/?\]](http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BO_BO0601_BO0601E/ArealAgoslagLantN/?) hämtad 2019-01-06.
SAOB [<https://svenska.se/>] hämtad 2019-01-04.

Öhman, Conny 2017a – skogsmark: https://pro.karnovgroup.se/document/528155/1#SFS1979-0429_N3 hämtad 2019-01-04.

Öhman, Conny 2017b – skogsbruksplan: [https://pro.karnovgroup.se/document/528155/2#SFS1979-0429_N63] hämtad 2019-01-06.